

UN RAPORT AL PREOTULUI IOSIF COMĂNESCU, CONFESORUL REGIMENTULUI 2 VÂNĂTORI „REGINA ELISABETA”

Colonel (r) prof.univ. dr. Ion GIURCĂ

În conformitate cu Ordinele Circulare nr. 20/1918 și 540/28 februarie 1919, ale șefului Serviciului Religios al Marelui Cartier General român, condus de către preotul econom Constantin Nazarie, preoții militari trebuiau să transmită lunar rapoarte în legătură cu activitatea desfășurată și programul de viitor. Din motive de cele mai multe ori obiective,

rapoartele erau trimise sau ajungeau cu întârziere la destinație, astfel că adoptarea unor decizii determinate de problemele cu care preoții militari se confruntau nu mai erau de actualitate sau își pierdeau din importanță.

Un exemplu în acest sens este Raportul pe care preotul Iosif Comănescu l-a transmis la 27 martie 1919 din localitatea Zam, unde se afla dislocată unitatea din care făcea parte, în legătură cu activitatea desfășurată din luna martie 1918 pe durata unui an de zile, când s-a aflat în Basarabia, apoi în Transilvania.

Preotul Iosif Comănescu s-a născut la Ghimbav, județul Brașov, la 2 august 1876, fiind unul dintre românii ardeleni care a primit cu bucurie și entuziasm armata română eliberatoare a unei părți a Transilvaniei în anul 1916. S-a înrolat în armata română în toamna anului 1916, fiind repartizat la Spitalul Mobil al Diviziei 13 Infanterie, unde și-a desfășurat activitatea până în primăvara anului 1918. În contextul în care în urma Păcii de la Buftea din 18 februarie/5 martie 1918 Diviziile 11 și 13 Infanterie, aflate în Basarabia trebuiau demobilizate și retrase la vest de

MEMORIALISTICĂ

Prut, preotul confesor Iosif Comănescu a fost repartizat la Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta”, care făcea parte din Divizia 1 Vânători, care fusese deja trimisă între Prut și Nistru pentru a prelua misiunile îndeplinite de către Divizia 11 Infanterie, comandată de generalul Ernest Broșteanu, care adusese liniștea la Chișinău și asigurase libertate de manifestare Sfatului Țării în primele trei luni ale anului 1918.

Memoriul întocmit și transmis în primăvara anului 1919 evidențiază aspecte ale activității preotului la noua unitate, începând cu 10/23 martie 1918 când s-a prezentat la post, până la 10/13 decembrie 1918, când unitatea a primit ordin să se deplaseze în Transilvania, imediat după decizia de Unire de la Alba Iulia.

Memoriul are un preambul în care este prezentat contextul mutării sale la Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta”, exprimat în cuvinte dintre cele mai frumoase și interesante: „*Țin să accentuez că mutarea mea de la Spitalul mobil nr. 13 la Regimentul 2 vânători „R.E.”, la acest regiment de elită, am socotit-o ca o distincție, totodată rolul pe care îl aveam la Spitalul mobil în zona de operațiuni de pe Siret, ia cu totul altă înfățișare la Regiment în Basarabia. Una este psihologia soldatului rănit în spital și alta a soldatului combatant, deci și tratamentul diferit. La început m-am silit să înțeleg sufletele ostașilor, mediul în care operau și scopul operațiunilor, pentru ca lucrarea mea să fie cât mai folositoare. Nu voi uita niciodată în viață privirile pline de suferință ale răniților și bolnavilor întinși la rând pe paturi în marile barăci de scânduri, care îmi cereau cuvântul Dumnezeiesc pentru alinierea durerilor și întărirea nădejdilor lor zdruncinate de slăbiciune, cum nu voi uita nici privirile întrebătoare și scrutaătoare în a afla adevărul Dumnezeiesc a voinicilor de la Regiment, care trecând prin atâtea ispite voiau să înțeleagă rostul pentru care trebuiau să țină strâns încă preselele armelor¹².*

În documentul pe care îl aducem în atenție, autorul face referiri la activitatea desfășurată în cadrul unității, cât și în afara acesteia, ceea ce permite o cunoaștere a unor aspecte de ordin strict militar, privite cu ochiul și specificul activității unui preot militar, cât și al activității religioase din Basarabia în acea perioadă în care se desfășura procesul de integrare a acestui teritoriu în cadrul politic, economic, social, cultural și religios al României întregite.

Activitatea în cadrul unității din care făcea parte este descrisă într-un limbaj specific clerului militar, surprinde aspecte interesante din viața unității și trăirile ofițerilor și trupe: „*În această perioadă țineam dese convorbiri cu soldații și cu domniile ofițeri. Ori de câte ori găseam pe soldați liberi, grupați mai mulți laolaltă, le țineam aceste conferințe*

prin saloane, la infirmerie, în ateliere, la bucătărie. Lucrările regimentului însă erau atât de intense, încât în adevăr rar ne puteam întâlni toți la serviciile religioase impuse de biserică, când se făceau acestea însă, se făceau cu tot ceremonialul și cu toată solemnitatea impusă de religie și de momentele în care ne găseam. Am spovedit și provăzut cu sfânta cuminicătură în postul mare amândouă batalioanele. Am făcut servicii religioase regimentului în curtea și în salonul cel mare al cazăr-mii din str. Bulgărească/Chișinău, unde staționa, ținând cuvântări de cuprins religios, moral și patriotic. Aproape în toate duminicile și sărbătorii am servit la Catedrala din Chișinău sau alte biserici. La început am servit cu episcopii ruși Gavriil, Anastasie și Dionisie în sobor cu preoți ruși și moldoveni. Slujba se făcea toată în rusește ici colea abia când îmi venea rândul la câte o citire, eu sau câte un preot moldovean mai conștient o spuneam în românește. După ce Sfântul Sinod al Mitropoliei din Iași a trimis pe P.S.S. Episcopul Nicodim spre a cărmui Biserica din Basarabia, spre mângâierea noastră a tuturor, Serviciul divin se făcea la Catedrală în românește. Sfânta Liturghie servită în Catedrală de P.S.S. Nicodim, înconjurat de cler românesc, era suflul unui duh național dătător de viață vie românească în tot cuprinsul Basarabiei. Țineam mult ca la aceste sărbători bisericesti și naționale să fim prezenți preoți din toate provinciile românești. Mai târziu am cerut și ne-a reușit a primi o biserică militară, fosta biserică a Regimentului Volinski, unde întruneam pe toți soldații aflători în garnizoana Chișinău, făcând slujbe în sobor împreună cu preoții militari Popa-Dima, Proca și Reit. Am satisfăcut trebuințele religioase la Spitalul garnizoanei din Chișinău, cât timp acesta nu avea preot. Observ că nici când nu am făcut trupei vreo slujbă, fără a ține cuvântare, fie că a fost Sfânta Liturghie, fie că a fost o înmormântare, fie că a fost o altă solemnitate.

Subiectele conferințelor, cuvântărilor și convorbirilor mele au fost religioase, morale și patriotice, având ca scop întărirea credinței și nădejzii în Dumnezeu, care cârmuiește soarta omului și a popoarelor, triumful adevărului și dreptății, formarea caracterului religios-moral, manifestarea demnității militare.

Am combătut cu toată energia diferite apucături și moravuri rele, tot asemenea ideile otrăvitoare și distrugătoare ale bolșevismului, fără să pomenesc vreodată acest cuvânt soldaților.

Am inventariat împreună cu Părintele Constantin Partenie, preot moldovean, cu preotul rus al Bisericii militare str. Schmidt (Schmitska-ia) și cu sublocotenentul N. Ionescu de la divizia din Chișinău, conform unui ordin al acestei divizii, bogatele efecte bisericesti a vreo douăzeci

MEMORIALISTICĂ

de unități ruse în valoare de vreo sută de mii de ruble, efecte părăsite de rușii bolșevici în retragere și depozitate în biserica sus numită, despre care am înaintat diviziei inventar specificat în regulă, lucrare care a durat vreo 6 săptămâni⁴³.

Conferințele și convorbirile la care se referă preotul Comănescu se desfășurau în conformitate cu un program întocmit la 15/28 ianuarie 1919, aprobat de către comandantul Regimentului 2 Vânători „Regina Elisabeta”, care cuprindea teme de religie, morală, limba română, istoria românilor, dinasticismul, buna orânduială, care urmau a fi ținute trupei în timpul stabilit⁴⁴:

Disciplina	Teme
Religie	Explicări din Testamentul vechi și nou.
Morală	Explicarea diferitelor principii de viață, cum și explicarea de proverbe și maxime, ca creație a filozofiei poporului.
Româna	Originea limbii române. Scriitorii bisericești, cronicarii, poezii și scriitorii mai însemnați. Literatura poporană. Frumusețea limbii românești.
Istoria Românilor	Originea neamului românesc. Dacia Traiană. Descălecarea Moldovei și Munteniei. Războaiele românilor. Faptele de vitejie. Războiul cu turcii la 1877/1878. România Mare. Viitorul României Mari și a neamului românesc în Europa.
Dinasticismul	Cultivarea sentimentului dinastiei. Însemnătatea ce au avut-o voievozii români în istoria neamului. Faptele lor. Majestatea Sa regală Ferdinand I. Sacrificiile familiei regale. Devotamentul nostru pentru dinastie.
Buna orânduială	Cultivarea spiritului de ordine și disciplină. Raportul dintre ofițeri și soldați. Camaraderia între soldați. Raportul dintre civili și militari. Atitudinea față de străini. Demnitatea militară. Fumatul, alcoolul, abuzul și urmările acestor vicii. Desfrâul și urmările. Viciile și moravurile rele: șugul, furtul, minciuna, ș.a. Combaterea viciilor. Povește igienice. Hrana, îmbrăcămintea, curățenia, aerul, mișcarea, odihna.

Partea a doua a Memoriului este tot atât de interesantă, cuprinde relatarea activității preotului militar în afara serviciului ordonat, fiind legată, în principal, de legăturile sale cu membrii redacției revistei „România Nouă”, în mare parte intelectuali din Transilvania și Bucovina, care se refugiaseră în regat și desfășurau la Chișinău o rodnică activitate pentru promovarea românismului.

Referitor la activitățile din timpul liber, redăm, în continuare, câteva aspecte: „Am sfințit Tipografia România Nouă⁵ împreună cu preoții din toate unghiurile românismului. Din Regatul vechi părintele Țincoca, din Basarabia părintele Ursu, din Bucovina părintele Morariu, din Macedonia părintele Popa-Dima și din Ardeal eu.

Am ținut toți câte o cuvântare în fața asistenței civile și militare originare din toate regiunile românești, apoi pe rând preoții am învârtit roatele mașinii, îmbrăcați în odăjdii, scoțând din teascuri întâiul număr, unde propovăduiam triumful biruinței noastre, ca triumful unui adevăr și dreptății, care este una cu realizarea idealului nostru național, pe când nemții în teritoriul ocupat cântau în apogeu triumful sabiei germane și a pumnului de fier.

Am îmbărbătat și am hrănit nădejdea în izbânda cauzei noastre a miilor de țărani transilvăneni refugiați. Am înmormântat cu cinste pe fruntașii refugiați din Brașov Dl. Dumitru Stinghe și pe soția sa, asemenea și pe avocatul Ghizlezeanu din Banat, așezându-le trupurile lor spre vecinică odihnă și ca un simbol al vremurilor prin care am trecut, în cimitirul cel mare al orașului Chișinău.

Tot în Chișinău am discutat problemele de propagandă religioasă, culturală și națională cu domnișoara Sanda Ulubeanu, astăzi soția domnului I. Matei, fostă directoară a Școlii eparhiale de fete din Chișinău, una dintre cele mai distinse inteligențe dintre femeile române și poate cea mai desăvârșită conferențiară română. Fiind domnia sa ca misionară în Basarabia pentru a cunoaște pe viu împrejurările, am stabilit criterii

de activitate prin care Evangheliile și învățăturile Domnului nostru Iisus Christos să fie mai înțelegătoare pentru popor.

Am ținut des contact cu deputații țărani din Sfatul Țării cărora le dau informații despre starea religioasă, culturală și națională a românilor din Transilvania, despre luptele noastre seculare, despre doinele noastre, despre bogăția materială a Transilvaniei și de regatul român, pentru unirea tuturor românilor în o singură țară și sub ocârmuirea unui singur rege. Am arătat gloria și cinstea în care s-a îmbrăcat armata regală română, pe care o văd atât de necăjită și lipsită.

Luând cunoștință că în județul Orhei, la Cucuruzeni, se află o Școală de agricultură pe un pământ mănăstiresc moldovenesc de cinci sute destine⁶, că la această școală sunt peste o sută de elevi curați moldoveni, din acest județ, că aici sunt numai profesori ruși sau rusificați, am cerut Ministerului de Agricultură din Basarabia să-mi dea autorizația de a cerceta această școală. Obținând cu multă bunăvoință de la domnul comandant al regimentului un concediu de 10 zile, m-am transportat la fața locului, pe cheltuiala mea, unde am stat o săptămână.

Într-adevăr, această frumoasă și bogată moșie era dăruită de că-

lugării moldoveni, lucrată de peste 100 de elevi între 14-20 de ani, toți moldoveni, afară de 2-3 care erau ruși. Pe moșie, școala cu etaj, locuință palat a directorului Buhăescu, moldovean fără conștiință națională, locuințe pentru profesori, toți ruși, administrator, contabil, agronom, pomicultor, viticultor, capelmaistru, felcer, pe lângă acestea se mai afla moară, crame cu vinuri, tot felul de vite de rasă, cai boi, oi, porci, lăptărie sistematică, atelier de lemnărie și fierărie, și cu toate că pământul și munca, căci elevii munceau această moșie, erau moldovenesti, totuși asupra tuturor stăpânea un spirit de rusism nemaipomenit.

Rezultatul acestei școli era că scoteam an de an câte un număr de elevi moldoveni rusificați, cu puține elemente de economie națională, care în satele acestui județ nu da niciun rod, din contra vedeam aceeași primitivitate, în schimb personalul superior, care vorbea numai ruseste și care interzicea elevilor să vorbească moldovenește, fiind limba lor o limbă proastă, trăiau ca-n vremuri de pace din toate bunătățile cu care dăruise Dumnezeu această moșie. 7 zile cât am stat aici, am ținut elevilor câteva conferințe în stilul cronicarilor, arătându-le originea neamului românesc, rostul lor la această școală, rostul armatei române în Basarabia și rostul României Mari. La despărțire elevii mi-au mulțumit, spunându-mi că pare că le-am luat o pavăză de pe ochii lor și rugându-mă să mai merg la ei sau să rămân cu ei.

Întors la Chișinău după 7 zile, am făcut un raport amănunțit către Ministerul de Agricultură, în urma căruia, s-a luat măsura de a se româniliza instrucția acestei școli, de a sili pe profesori a preda instrucția în limba românească, de a ține conferințe în românește, de a introduce protocolară românească, și în acest scop la recomandarea mea a și numit ca profesor la această școală pe un profesor de la Institutul Teologic-Pedagogic din ... dl. Oțoiu, care a și ocupat postul, pe care mi-l oferise mie și mă și numise, și pe care eu nu l-am putut ocupa, deoarece țineam morțiș să mă întorc cu regimentul în Transilvania¹⁷.

Activitatea preotului Iosif Comănescu în Basarabia s-a încheiat odată cu începerea pregătirilor pentru deplasarea unității în Transilvania, unde Divizia 1 Vânători trebuia dislocată în Valea Mureșului, în vederea unor acțiuni viitoare pe acea direcție care conducea spre Banat, aflat încă sub ocupația armatei sârbe. Rapoartele sale privind activitatea în Transilvania și Ungaria sunt deosebit de interesante, oferă informații pe care documentele elaborate de către statele majore nu le includ.

MEMORIALISTICĂ

A REPORT OF PRIEST IOSIF COMĂNESCU, CONFESSOR OF REGIMENT 2 HUNTERS "QUEEN ELISABETH"

The report written by military priest Iosif Comănescu on March 27, 1919 offers us details about his activity within the unit where he was assigned and also information about the religious activity from Basarabia.

Keywords: priest Constantin Nazarie, priest Iosif Comănescu, 1918, Basarabia, Transylvania

NOTE

1 Universitatea „Hyperion” din București.

2 Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Marele Cartier General, Serviciul religios, dosar nr. 4, f. 26.

3 Ibidem, f. 26-27.

4 Ibidem, f. 30.

5 „România Nouă”- organ de luptă pentru unitatea tuturor românilor, apărut la Chișinău la 24 ianuarie 1918, succesorul ziarului „Ardealul”, fondat de către Onisifor Ghibu la începutul aceluiași an, având în redacție personalități din vechiul Regat, Bucovina, Transilvania, Macedonia și Serbia.

6 Școala agricolă de la Cucuruzeni, județul Orhei a fost înființată în anul 1893, prin decret al împăratului Alexandru al III-lea, pe moșia care aparținea Mănăstirii Golia din Iași, în vederea pregătirii vechililor pentru moșiile proprietarilor de pământ din Basarabia.

7 A.M.R., fond Marele Cartier General, Serviciul religios, dosar nr. 4, f. 28.